STUDII ȘI ARTICOLE

Procesul lotului Rugului Aprins. Recursul – studiu de caz –

Petru-Nicolae BURAN*

Abstract: The appeal process of January 21, 1959 became relevant for the decryption of the judicial and procedural methodology, during the Communist period, by accessing the information retained in the Securitate files. The formalism of the court hearings, the obstruction of any attempt at defense, the subjective interpretation of the evidence, the language characterized by double standard, sentences that in time will prove to be abusive, they all form the picture and the legal universe that made so many victims. A large part of the intellectual and clerical elite in the capital city, Bucharest, who were part of this spiritual project, were caught into the new ideological mixer established in our country and sentenced to several years of imprisonment by mock trials staged by the Communist authorities.

Keywords: The „Burning Bush” Movement, religious repression, the appeal process.

* Doctorand al Școlii Doctorale de Teologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Introducere

Mișcarea spirituală a *Rugului Aprins*, de la jumătatea secolului trecut, s-a dovedit a fi matca *regăsirii de sine* și a procesului *metanoic*, turnanta *epectatică* pe care s-au înscris atâția intelectuali, clerici și studenți bucureșteni, rezidenți sau flotanți. Traiectul și programul spiritual, dincolo de orice rezistență sau opoziție politică față de diferitele sisteme ideologice și totalitariste, catalizează acest eveniment din ansamblul Mănăstirii Antim, diseminat și-n alte reședințe sau locații ale capitalei – Mănăstirea Plumbuita, locuințele lui Alexandru Mironescu, Olga Greceanu sau Costantin Joja, în chilia Părintelui Benedict Ghiuș sau în cea a lui Valeriu Anania din complexul preoțesc al Patriarhiei –, cu frecvente stagii de aprofundare, numite, sugestiv, *retrageri spirituale*, în locații prestabilite: reședința mitropolitană de la Cernăuți – între 1-7 august, la invitația Mitropolitului Tit Simedrea al Bucovinei, participă o serie de clerici și intelectuali bucureșteni la o adevărată sesiune spirituală, *Șapte zile de priveghere*¹ –, Mănăstirea Govora – iulie 1947² –, Mănăstirea Cernica – în timpul unei escapade diurne, trei prieteni apropiați: Sandu Tudor, Alexandru Mironescu și Pr. Benedict Ghiuș beneficiază de o întâlnire providențială, cea cu Părintele Ioan *cel Străin*³ –, Mănăstirile Slatina sau Rarău, care deveniseră adevărate centre și bastioane duhovnicești pentru câțiva tineri studenți din București.

Regimul comunist căuta să ermetizeze societatea, să implementeze un protecționism extins și să vaccineze populația țării față de orice agent *patogen* care putea virusa mințile nevindecate încă de vechile obiceiuri și mentalități. Misticismul se

¹ Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Rugul Aprins*, Sibiu, Edit. Diecezană, 2002, p. 24-27.
Alexandru MIRONESCU, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, prefață de Marius Vasileanu, București, Edit. Humanitas, 2019, p. 38-40.

² *Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității* (ACNSAS), fond Penal, 0000202, vol. I, ff. 101-102.

³ Alexandru MIRONESCU, *Calea inimii...*, p. 48-55.

afla pe lista doctrinelor interzise, orice derapaj sau excedent spiritual intrând sub incidența legii.

Focarele duhovnicești, condensate în jurul unor „aventurieri pe continentul spiritului”⁴, provocau alerta Securității care disloca adevărate armate de agenți, angrena sofisticate mecanisme de urmărire, supraveghere, intimidare, destabilizare și eradicare a tuturor celor implicați, în final soldându-se cu arestări masive și condamnări drastice. Teroarea se generalizase în spațiul lagărului comunist ca „mijloc rațional și obișnuit de guvernare”⁵.

Mișcarea duhovnicească *Rugul Aprins* de la Mănăstirea Antim din București nu putea fi exceptată de la asemenea tratamente totalitariste. Agresiunea aparatului represiv de stat începe odată cu interzicerea ei, din anul 1948. Activitatea membrilor din clandestinitate re-trezește vigilența autorităților abia prin anul 1955, când se deschid dosare de urmărire pe numele celor mai mulți dintre ei. Anul 1958 este ingrât prin ostracizarea colectivă a celor care aderaseră la proiectul spiritual: de la violarea intimității prin supravegheri agresive la interogatorii epuizante, simulacru de proces, condamnări exagerate și disproporționate față de faptele săvârșite. Pentru unii, închisoarea a devenit trambulina spre cer, martiriul prezentându-se ca ultima opțiune înainte de a-și încheia viața aceasta pământească, iar alții suferind traume, revolte, refulări, până la „protest împotriva lui Dumnezeu” observându-și viața desfășurându-se „de partea nedreptăților și a celor care suferă de pe urma tiranilor”⁶.

1. Sentința

Procesul lotului „Al. Teodorescu și alții” se dovedește o simplă formalitate pentru instanța de judecată. Accentul

⁴ Anca MANOLESCU, *Modelul Antim, modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*, București, Edit. Humanitas, 2015, p. 135.

⁵ Stephane COURTOIS (coord.), *Dicționarul Comunismului*, traducere de Mihai Ungurean, Aliza Ardeleanu, Gabriela Ciubuc, Iași, Edit. Polirom, 2008, p. 615.

⁶ Alexandru MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal 1968-1969*, prefață de Marius Vasileanu, București, Edit. Humanitas, 2019, p. 150.

preponderent cade pe interogatoriile preliminare, operate de agenții Securității în intervalul 14 iunie⁷ – 13 octombrie 1958⁸, depunând toate eforturile pentru construirea unui dosar de acuzații indubitabil, lampa de control, în ceea ce privește acuratețea sau certitudinea culpabilității, fiind *autodenunțul* inculpatului. Ancheta se încheia doar când atingea acest punct.

Procesul presupune o singură ședință, desfășurată pe parcursul a două zile, în 29-30 octombrie 1958, într-un cadru *personalizat*: secretizată, cu ușile închise⁹, martorii au dreptul de acces în sala de judecată doar până își susțin pledoaria, inclusiv depoziția inculpaților se face „în mod separat”¹⁰. Sunt admiși

⁷ Este data de referință pentru debutul arestărilor în cadrul lotului Rugului Aprins, când în noaptea dintre 13 spre 14 iunie 1958 sunt ridicăți de la domiciliile lor nu mai puțin de nouă membri din totalul de șaisprezece: Pr. Daniil Sandu Tudor, Pr. Benedict Ghiuș, Pr. Roman Braga, Pr. Sofian Boghiu, Pr. Felix Dubneac, Pr. Arsenie Papacioc, Prof. Alexandru Mironescu și studenții: Șerban Mironescu și Vasii Gheorghe. În 29 iulie au fost arestați studenții: Pistol Grigore-Dan și Rădulescu Nicolae; în 5 august: Prof. Dabija Gheorghe și poetul și medicul Vasile Voiculescu; în 4 septembrie: Pr. Dumitru Stăniloae, iar în 18 septembrie: studentul Emanoil Mihăilescu. Primul care fusese deja arestat, încă din 28 februarie, era Pr. Adrian Făgețeanu, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. I, ff. XIX-XX. Faptul că Pr. Adrian Făgețeanu este capturat încă din primăvara anului 1958 lărgeste intervalul interogatoriilor cu câteva luni în plus, ceea ce-i oferă Securității avantajul obținerii de informații care să conducă la arestările ulterioare și configurarea capetelor de acuzare.

⁸ La 13 octombrie 1958 anchetatorul penal redactează, în baza excedentului probelor incriminatorii, *procesul verbal de trimitere în judecată*, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. I, f. 54. Referatul de trimitere în judecată pe numele a 15 inculpați – Emanoil Mihăilescu având să fie arestat peste 10 zile – este întocmit încă din 8 septembrie 1958, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. X, ff. 225-227. Din 3 octombrie „dosarul de anchetă” trecea din custodia Serviciului de informații „C” al Securității în evidența Procuraturii Militare București pentru a susține acuzațiile în instanță, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. X, ff. 228-29.

⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 210 față: „Procurorul militar luând cuvântul cere tribunalului să declare ședința secretă, deoarece desbaterile desfășurate în mod public ar putea să atingă securitatea statului și moralitatea publică”.

¹⁰ Securitatea avea *grijă* ca să izoleze total membrii unui grup/lot arestat, astfel încât denunțurile și alegerile unuia dintre ei să nu fie accesibile și celorlalți. Era

exclusiv martorii acuzării – sunt invocați 23 de persoane (!), din care trei lipsesc, iar șase nu ajung, din cauza timpului limitat, să intre în boxa martorilor – pe când instanța refuză orice audiere a vreunui martor în favoarea apărării cauzei inculpaților¹¹. Nici nu era nevoie de o *democratizare* a procesului ținând cont că procurorul de caz se prezentase la proces cu *concluziile de învinuire* – capetele de acuzare – care purtau cea mai incontestabilă probă: *autodenunțul*, sau recunoașterea, de către inculpat, a tuturor acuzațiilor formulate pe numele său.

Pronunțarea sentinței fusese programată pentru 6 noiembrie¹², dar pentru „studiul dosarului” în timp optim se hotărăște amânarea pentru data de 8 noiembrie¹³.

Sentința de condamnare nr. 125 din 8 noiembrie 1958¹⁴ este formulată de următorul „colegiu de fond” al Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare: Lt. col. de justiție și președintele instanței – Hirsch Emil, judecătorii: cpt. Munteanu Fănică și Lt. col. Bob Horațiu, asesorii populari: maiorii Tepordei Petre și Bălțatu Nicolae, secretarul de ședință – Pârvan Gheorghe, iar procurorul militar, care a instrumentat întregul caz, a fost Răsuceanu Mihail¹⁵.

Completul de judecată, în urma analizării probelor, a declarațiilor și a cererilor avocațiilor apărării de schimbare a încadrării infracțiunilor săvârșite concluzionează: la opt inculpați le sunt acceptate cererile – Mironescu Șerban, Rădulescu Nicolae, Văsii Gheorghe, Pistol Dan, Stăniloae Dumitru, Dabija Gheroghe, Voiculescu Vasile și Mihăilescu Emanoil – și li se comută faptele sub incidența „art. 209 pct. 2 lit. b al. penultim C.P.”, iar celorlalți opt li se refuză, respectiv lui: Benedict Ghiuș, starețului Daniil, Făgețeanu Adrian, Sofian Boghiu, Dubneac Felix, Papacioc

o strategie de intimidare, de obstrucționare în stabilirea adevărului factual, de amputare a spiritului comunional.

¹¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 210 față.

¹² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 214 verso.

¹³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 215 față.

¹⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, ff. 216-230.

¹⁵ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 216 față.

Arsenie, Mironescu Alexandru și Braga Roman¹⁶. De aici decurge și disproporția pedepselor date.

Tribunalul, în urma deliberărilor, hotărăște următoarea sentință: - în baza „art. 209 pct. 1 C.P. și art. 58 pct. 2-5 C.P.”, cu câteva nuanțe juridice, condamnă pe starețul Daniil Sandu Tudor la „25 (douăzecicinci) ani temniță grea și 10 (zece) ani degradare civică”, pe Pr. Adrian (Alexandru) Făgețeanu, Pr. Arsenie (Anghel) Papacioc și Prof. Mironescu Alexandru la „20 (douăzeci) ani muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civică”, pe Pr. Benedict (Vasile) Ghiuș și Pr. Roman Braga la 18 (optsprezece) ani muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civică”, pe Pr. Sofian (Serghie) Boghiu și Pr. Felix Dubneac la „16 (șaisprezece) ani muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civică”¹⁷.

- în baza „art. 209, pct. 2 lit. b, al. ultim C.P., art. 58 pct. 2-5 C.P.” condamnă pe studenții Văsi Gheorghe și Mironescu Șerban la „8 (opt) ani muncă silnică și 6 (șase) ani degradare civică”, pe studentul Rădulescu Nicolae la „7 (șapte) ani muncă silnică și 6 (șase) ani degradare civică”, iar pe inculpații Dr. Dabija Gheorghe, Dr. Vasile Voiculescu, Pistol Grigore Dan, Mihăilescu Emanoil și Pr. Dumitru Stăniloae la „5 (cinci) ani muncă silnică și 5 (cinci) degradare civică”.¹⁸ Tuturor li se confiscă averea personală.

Instanța consideră – „cu unanimitate de voturi” – că „nu sunt circumstanțe atenuante în favoarea inculpaților”¹⁹.

Reținem principalul element pe care s-a fundamentat condamnarea membrilor *Rugului Aprins*: apartenența la legionarism²⁰.

¹⁶ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 228 față.

¹⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 191 față-verso.

¹⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, ff. 191-192.

¹⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 228 față.

²⁰ Fișele de deținut consemnează la rubrica *apartenența politică*: *legionar*. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VI, f. 131 verso (Vasile Voiculescu), f. 165 verso (Stăniloae Dumitru), f. 220 (Mironescu Șerban), f. 273 (Dabija Gheorghe – apare tras cu o linie peste cuvântul *legionar* și scris *neîncadrat*), vol. VII, f. 86 verso (Benedict Ghiuș), vol. VII, f. 123 verso (Roman Braga),

2. Brutalitatea anchetelor – „adevărul adevărat”

Majoritatea condamnaților au speculat acest privilegiu al recursului pentru a-și expune „adevărul adevărat”²¹ – după cum declara Gheorghe Văsîi – și pentru a clama realitatea nealterată de intervențiile abuzive ale anchetatorilor securiști. Gheorghe Văsîi, cum am mai spus, a denunțat toate abuzurile suferite în timpul anchetelor, fapt care condusesse la declarații deformate și degradate²². Dan Pistol semnalează câteva precedente procedurale ieșite cu totul din cadrul legal: presiune, amenințare²³, falsificarea declarațiilor și a semnăturii²⁴, incoerența dintre probele depuse la dosar de către Securitate²⁵, obstrucționarea de a corecta inadvertențele din procesele verbale de interogatoriu, inechitatea procesului în sine de judecată prin: secretizarea și imposibilitatea accesului la concluziile de învinuire și la materialele incriminatorii din dosar, precum și ostilitatea reprezentanților

vol. VII, f. 191 verso (Sofian Boghiu), vol. VII, f. 239 verso (Felix Dubneac), vol. VII, f. 276 verso (Arsenie Papacioc), vol. VII, f. 324 verso (Adrian Făghețeanu), *chiabur* – vol. VI, f. 83 verso (Dan Grigore Pistol).

²¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 260 verso.

²² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 260 față-verso.

²³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274 verso: „în cursul anchetei care prin mijloacele utilizate periclita interesul obiectiv al stabilirii adevărului”.

²⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274 verso: „Semnalez și un alt abuz din partea organului de anchetă. E vorba de alte două declarații pe care nu le-am semnat, ele nefiind corespunzătoare în totul celor spuse de mine și anchetatorul împiedicându-mă să semnez cu observațiile și mențiunile mele, iar eu atunci am refuzat cu toată bătaia, presiunile sau promisiuni să le semnez. [...] și declarațiile mele au fost semnate în locul meu de anchetator lângă care a mai adus pe alți doi anchetatori ca să semneze deși nu luaseră parte la interogatoriu deloc”.

²⁵ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274 verso. Dan Pistol semnalează că prima declarație ce-i amintește numele printre frecventabilii cercului *Rugului Aprins*, a lui Șerban Mironescu, este din 4 iulie. Iar ordonanța este redactată în 3 iulie, anterior oricărui denuț incriminator, ceea ce suspendă orice explicație logică.

penitenciarului Jilava care refuzau sistematic orice suport logistic, ca de exemplu, hârtie pentru redactarea recursului²⁶.

3. Motivarea recursului:

Cererea de casare a sentinței pronunțate la proces și apelul pentru recurs obțineau consistență și volubilitate în momentul redactării motivării. Cutuma generală era ca avocatul să împlinească acest ritual, în numele condamnatului reprezentat, dar, uneori, și persoana care se considera victimă a sistemului justițiar întocmea o petiție-manifest prin intermediul căreia denunța abuzurile, nedreptățile sau judecata părtinitoare și univocă.

Este cazul lui: Adrian Făgețeanu²⁷, Gheorghe Văsii²⁸, Rădulescu Marin Nicolae²⁹, Pistol Dan Grigore³⁰, Dumitru Stăniloae³¹, Mihăilescu Emanoil³².

O singură hârtie primeau deținuții pentru a-și redacta manifestul înaintat Curții Supreme, față de nedreptățile suportate. Este cât se poate de evidentă această cenzură și suprimare a libertății de exprimare, din partea regimului comunist, analizând atât forma – scris înghesuit, mărunț, consumat fiecare cm² de hârtie, fără aliniat, fără spații pe marginea colii, dar de o înaltă ținută academică: ortografic, sistematic, cu formule de adresare consacrate –, cât și fondul cererilor – prima parte a cererii, cea mai substanțială, era consacrată manifestului în sine, un fel de pledoarie de apărare, demontată, pe rând, fiecare acuzație, pentru ca, în final, în două sau trei rânduri avute la dispoziție să o dedice, efectiv, formulării cererii de recurs. Nu se sfiau să pună pe hârtie, la final, condițiile precare și absurde: limitarea la o singură coală de hârtie³³.

²⁶ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274 verso.

²⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 238.

²⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 260.

²⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 271.

³⁰ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274.

³¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 291.

³² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 296.

³³ „Vă cer un termen de grefă spre a consulta dosarul, spre a lua contact cu avocatul și pentru noi cereri și memorii îndeosebi un memoriu în care să arăt adevărata

Toți membrii *Rugului Aprins*, condamnați în primă instanță, încearcă pe orice cale să evidențieze actele samavolnice la care sunt supuși în mod calificat și premeditat de reprezentanții regimului comunist: de la brutalitatea anchetatorilor, univocitatea procurorului și autismul judecătorilor la pauperitatea carcerală extremă, indolența gardienilor sau a șefilor acestora și obstrucționarea patentă de a-și apăra cauza prin căile legale admise³⁴.

Nu li se oferă, în continuare, posibilitatea de a-și consulta propriul dosar, nu le-au fost aduse la cunoștință acuzațiile până în ziua procesului, martorii ceruți le-au fost respinși, au fost etichetați, pe nedrept, *legionari*, probele scrise invocate pentru a certifica nevinovăția nu au fost admise, coroborarea notelor informative a fost vădit tendențioasă și urechistă, circumstanțele atenuante au fost invalidate fără nicio motivație din partea instanței³⁵, au fost urmăriți ilegal și emise condamnări suprapuse³⁶.

stare de lucruri. Am recurs la această cale într-o dată *nu am avut cele necesare scrisului*”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 260 verso (finalul declarației de recurs a lui Văsii Gheorghe). „Că pentru aceasta un termen de grefă pentru consultarea dosarului măcar în partea care se referă la mine și pentru întâlnirea cu avocatul și *depunerea unui memoriu-cerere*, dreptul acesta avându-l în baza legii nr. 3 de a mă apăra în scris sau verbal (în tot cursul procesului până la definitivarea sentinței), *în penitenciar refuzându-mi-se și cele necesare scrisului acestui memoriu sau măcar încă o foaie pentru acest recurs*”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 274 verso (finalul declarației de recurs a lui Pistol Grigore Dan). „Domnule Președinte cer un termen de grefă pentru a studia dosarul meu, a mă consulta cu apărătorul meu și a face noi cereri. O fac pe această hârtie, neavând altă posibilitate”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 291 verso (finalul declarației de recurs a Părintelui Dumitru Stăniloae).

³⁴ Iată, o scurtă prevedere din adresa nr. 13733/21 noiembrie 1958, care însoțea pe Părintele Roman Braga, transferat din Penitenciarul Jilava la cel din Iași pentru a se continua investigațiile și demascările altor potențiali „dușmani ai poporului”: „Menționăm că numitul deținut trebuie să fie izolat complet de restul deținuților C.R. și legionari atât pe parcurs cât și în penit. Dvs, și *să nu i se comunice condamnarea și nici să nu i se dea hârtie pentru recurs*, întrucât nu s-a terminat ancheta cu el, menționăm că în sentință este specificat acest lucru de către organele securității”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VII, f. 164.

³⁵ Putem considera cazul lui *Mihăilescu Emanoil*, care avusese părinții înregimentați în partidul comunist, militanți clandestini pentru socialismul de extremă în perioada interbelică, iar el UTM-ist cu carnet. Apoi, în ceea ce privește vârsta înaintată și caracterul inofensiv, lipsit de orice pericolozitate

Principalele motive, formulate de avocații din oficiu în cererile de recurs înaintate, pot fi sistematizate astfel: - *hotărâre ilegală*: respingerea probei testimoniale³⁷ și încadrarea tendențioasă și pătimașă a infracțiunilor;

- este contestată încadrarea la *art. 209, pct. 1, C.P.* care stipula inițierea și organizarea, în mod calificat, nu amatoricesc, a unei grupări contrarevoluționare cu scopuri bine definite, de răsturnare a regimului politic instaurat în țară. Nimeni nu a pus bazele unei asemenea organizații teroriste sau criminale, precum nici probele nu sunt în stare să dovedească această aberație³⁸.

- este contestată încadrarea la *art. 209, pct. 2, lit. b, C.P.* care făcea referință la susținerea și promovarea vreunei organizații subversiv-criminale. Adevărata încadrare plauzibilă și suportabilă, prin condescendență și abdicare față de realitatea nevinovăției, poate fi la *art. 209, pct. 2, lit. a, C.P.*: infracțiunea de *agitație publică*, cum că ar fi predicat și ar fi combătut, public, materialismul dialectic, ar fi îndemnat pe tineri, exclusiv, la activități apolitice și i-ar fi inițiat în viața spirituală. Subliniază insistent că fapta lor necugetată de a fi ascultat posturi de radio imperialiste s-a petrecut în privat, iar nu în

pentru societate, al medicului Vasile Voiculescu nu au beneficiat de aceste circumstanțe atenuante.

³⁶ Este cazul lui *Adrian Făgețeanu*, care explică în memoriul său că în 31 martie 1952 a fost condamnat la 8 ani t.g., în 26 septembrie 1956 a fost „achitat de orice penalitate” de către Tribunalul Militar Regiunea a II-a București, iar recursul în supraveghere al Procuraturii Militare „a fost respins de Curtea Supremă în 1956”. Abia la proces află că Procuratura făcuse, în 1958, un al doilea recurs în supraveghere împotriva sentinței de achitare din 26 septembrie 1956. El nu are cunoștință despre un asemenea proces deschis pe numele lui, nu se poate apăra, iar Curtea Supremă devine suspectă și discreditată dacă emite două sentințe contradictorii în aceeași cauză. Astfel că Adrian Făgețeanu se află în fața unui precedent incredibil: să ispășească două pedepse pentru aceleași fapte; ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 238 față.

³⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 52 (Stăniloae Dumitru).

³⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 24 (argument în sprijinul lui Benedict Ghiuș).

public³⁹, că nu ar fi avut cunoștiință despre existența unei organizații criminale în momentul în care a participat la întâlniri⁴⁰. Altă încadrare agreată – în cazul lui Pistol Dan și a lui Gheorghe Dabija – este cea prevăzută de *art. 228 C.P., omisiunea denunțării*⁴¹.

- este contestată *interpretarea art. 3 din decretul 318/1958*: este foarte interesantă această nouă contestație. Poate că este exagerat să calificăm o lege că ar fi fost emisă *cu dedicație*, dar nici nu putem să o exceptăm de la realitatea contextuală. În 21 iulie 1958 – deci, chiar, în timpul arestărilor politice și a derulării interogatoriilor și anchetelor – regimul comunist completează – nu modifică și nu amendează – un articol din codul penal în felul următor: „La articolul 209 pct. 2 se introduce, după lit. b, următorul alineat: *În cazul unor forme de agitație care au avut ori au putut avea urmări deosebit de grave, se va aplica pedeapsa de la 5 la 25 de ani muncă silnică și degradare civică pe timp de 10 ani*”⁴². Avocatul apărării în recurs opinează că „o infracțiune nouă” nu are aplicabilitate retroactivă, de aceea încadarea faptelor inculpaților la *deosebit de grave* este în afara limitelor legale⁴³.

- *hotărâre netemeinică*: pedeapsa nu este proporțională cu gravitatea faptelor⁴⁴; nu s-a putut dovedi, fără niciun echivoc,

³⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 25 (Benedict Ghiuș), ff. 50-51 (Stăniloae Dumitru).

⁴⁰ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 30 (Văsi Gheorghe), f. 35 (Rădulescu Nicolae).

⁴¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 39 (Pistol Dan), f. 43 (Dabija Gheorghe – avocatul lui invalidează întreaga motivație a încadrării acestuia la sprijinirea vreunei organizații ilegale sau la „agitație și propagandă” prevăzute de art. 209, pct. 2, al. a și b, C.P.).

⁴² *Decretul nr. 318/1958 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală* disponibil la:

<https://lege5.ro/Gratuit/heztsnzs/decretul-nr-318-1958-pentru-modificarea-codului-penal-si-a-codului-de-procedura-penala> (acces la 20 mai 2020).

⁴³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 35 (Nicolae Rădulescu), f. 48 (Vasile Voiculescu).

⁴⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 25 (Benedict Ghiuș), f. 26 (Felix Dubneac – reținem și aspectul că acesta recunoaște integral toate acuzațiile

săvârșirea infracțiunii puse în sarcină⁴⁵, instanța a adoptat pe tot parcursul procesului un câmp semantic generalist, lipsit total de specificitate, aplicabilitate, fără a pronunța explicit acuzele, ci doar însușindu-le în subsidiar și subliminal⁴⁶ sau acuzațiile formulate pe baza relatărilor factuale nu pot fi încadrate din punct de vedere penal⁴⁷.

și delictelor), f. 27 (Arsenie Papacioc – recunoaște toate acuzațiile), f. 28 (Alexandru Mironescu – recunoaște toate acuzațiile. Beneficiind de același avocat ca și Felix Dubneac și Arsenie Papacioc, din motive pe care am dori să nu le enunțăm, dintr-o precauție creștină, acesta formulează cereri de recurs aproape identice, fără a departaja și trata în mod individual fiecare caz, în parte. Este aceeași metodologie de lucru observată și-n cazul starețului Daniil, Adrian Făgețeanu și Roman Braga: abordare generalistă, superficială, acuzațiile recunoscute și asumate integral, la care se adaugă, în final, invocarea clemenței, lipsit de orice tactică și motivație de a câștiga recursul), ff. 30-31 (Văsi Gheorghe), f. 32 față-verso (Șerban Mironescu), f. 39 (Pistol Dan), f. 44 (Dabija Gheorghe), f. 61 (Emanoil Mihăilescu).

⁴⁵ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 37-39 (Pistol Dan demonstrează pe parcursul a trei file, că nu se poate dovedi prezența sa la discuții politice sau dușmănoase, pe baza mărturiilor celorlalți inculpați sau a altor probe de la dosar), ff. 52-53 (Stăniloae Dumitru – avocații acestuia recalibrează și redozează „profilul infractorului” pe structura și istoricul/cazierul celui reprezentat de ei, apelând la activitatea publicistică *pro-democratică* a acestuia, enumerarea articolelor favorabile regimului sau apolitice, fără antecedente penale, în vârstă – 55 ani - și cu preocupări strict profesionale, astfel încât aplicarea circumstanțelor atenuate să fie admisă).

⁴⁶ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 47: referitor la Vasile Voiculescu, instanța nu a examinat *poeziile mistice-dușmănoase*, nu a enunțat știrile ascultate la radio, discuțiile așa zis dușmănoase purtate. Acuzațiile se scufundă într-un spațiu monopolizat și asfixiat de incriminări generaliste și expresii osificate.

⁴⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 54-57 (Sofian Boghiu – învățătura Bisericii, conformă cu „versiunea biblică” și „manualele de învățământ religios în vigoare în școlile teologice”, nu poate intra sub incidența legii penale și în orice situație ar putea fi predicată, ci activitatea educativă a statului, desfășurată în școli, are menirea de a o combate; actul că a primit de la Felix Dubneac, un caiet de poezii scrise de Radu Gyr – pe coperta caietului nu apare numele autorului, iar instanța nu poate numi poeziile dușmănoase lecturate, acestea fiind amestecate cu cele religioase –, pe care-l înapoiază proprietarului, unui anume Zamfiroiu, legionar, nu poate fi încadrat ca și propagandă legionară de vreme ce proprietarul caietului era, deja, familiarizat cu conținutul acestuia).

- *pasivitatea instanței* – manipularea instanței de judecată de către procuror care a dus la respingerea în masă a tuturor solicitărilor din partea inculpaților⁴⁸.

- *viciu de procedură din partea instanței* – instanța nu a motivat, din punct de vedere legislativ, fiecare hotărâre luată în timpul procesului⁴⁹.

- *circumstanțele atenuante*: vârsta, contextul religios, educația familială, boala⁵⁰, simpatiile politice față de regimul comunist⁵¹.

⁴⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 37 (Pistol Dan – îi sunt refuzate expertiza medicală, audierea medicului curant, prezentarea foilor de observație de la Spitalul Central, certificatele medicale), ff. 45-46 (Vasile Voiculescu), f. 58-59 (Emanoil Mihăilescu).

⁴⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 45: „În respingerea probei cu martori, solicitată de apărare, instanța nu menționează că această hotărâre s-a luat în unanimitate sau majoritate, fapt la care era obligată, conf. art. 295, al. 1 C.J.M. Din acest punct de vedere dispozitivul încheierii – parte integrantă din hotărâre – este viciat conf. art. 306 pct. 8 și ultim C.J.M.”, (motivarea din recursul lui Vasile Voiculescu).

⁵⁰ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 30-31 (Vasii Gheorghe – familie religioasă, înconjurat din copilărie de preoți, familiarizat cu mediul monahal; tânăr student predispus spre „reeducare”, bolnav).

⁵¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 36 (Nicolae Rădulescu – tânăr, student eminent, UTM-ist), ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 48-49 (Vasile Voiculescu – publicații și articole din istoricul literar favorabile regimului; faptul că a fost inclus în „antologia poeziei românești” publicată în URSS, dar și vârsta înaintată de 74 de ani, starea sa de boală și astfel că nu poate fi considerat un factor de pericol pentru societate). Tatăl lui Emanoil Mihăilescu înaintează, la 18 octombrie 1960, un memoriu de „amnistiere de restul pedepsei” către Generalul Negrea Vasile, secretar general al M.A.I., prin care își expunea întreaga solidaritate și simpatie față de cauza comunismului, din trecut și din prezent. Subliniază că fiul lui s-a achitat de toate responsabilitățile față de regim prin angrenarea sa în structurile de conducere ale organizației studențești din cadrul lui Institutului de Arhitectură „Ion Mincu”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VI, ff. 70-72. Din păcate, în urma verificărilor operate de Securitate și invalidarea – subiectivă – a istorisirilor factuale, i se respinge solicitarea; ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VI, ff. 77-79. Fișa de încarcerare a lui Gheorghe Văsi reține calitatea acestuia de „UTM-ist”, pe lângă cea de „burghez”, ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VII, f. 1 verso.

- *probe lămuritoare noi*: Mănăstirea Plumbuita redactează două adeverințe pe numele starețului Sofian⁵² și al ieromonahului Felix Dubneac⁵³ prin care confirmă absența acestora din București pe perioade îndeungate de timp, datorită activității lor pe șantierele de pictură contractate: 15 iunie – 31 noiembrie 1954 (satul Pipirig, Tg. Neamț), 15 iunie – 31 noiembrie 1955 și 15 iunie – 31 noiembrie 1956 (Mănăstirea Negru Vodă, Câmpulung Muscel), 15 iunie – 31 noiembrie 1957 (Mănăstirea Saon, Tulcea), 1 mai – 13 iunie 1958 (Mănăstirea Ghighiu, Ploiești).⁵⁴ Aceste noi probe par imbatabile și ar trebui să schimbe radical viitorul verdict.

- *schimbarea calificării faptelor presupune pregătirea unei noi apărări*: instanța nu a oferit apărării timpul și răgazul necesar să-și pregătească pledoaria și argumentația în fața noii încadrări penale. Hotărârea s-a luat în ședința din 29-30 octombrie, iar sentința s-a rostit în 8 noiembrie, 1958⁵⁵.

4. Desfășurarea recursului

Sentința de condamnare nr. 125, redactată la 8 noiembrie 1958, ajunge în evidențele Penitenciarului Jilava la 17 noiembrie⁵⁶, pentru ca în ziua de 19, aceeași lună, starețul Daniil să semneze adeverința – nr. 13515 – de recurs⁵⁷. Alături de această adresă de înaintare a recursului, starețul Daniil formulează și o cerere prin care solicita pe avocatul *Petre Pandrea* ca să-l reprezinte la procesul recursului⁵⁸.

Este respinsă această dorință, de vreme ce *motivele de casare*⁵⁹ au fost semnate de avocatul delegat – din oficiu – să reprezinte interesele starețului Daniil, Alexandru Făgețeanu și Roman Braga.

⁵² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 68.

⁵³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 69.

⁵⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 66-67.

⁵⁵ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 73-75.

⁵⁶ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. II, f. 183.

⁵⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. II, f. 182, vol. IV, f. 232.

⁵⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 236.

⁵⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 22-23.

Argumentația inconsistentă și motivele șterse, plate, lipsite de verb, sunt sortite eșecului înainte de a fi formulate sau examinate. Un discurs apologetic cramponat și sufocat de re-iterarea obstinată a etiologiei infracțiunilor comise – după un tipar de lectură comunistă – , asumarea în retorică a unor expresii, precum: *educație burghezo-moșierească, comportare mistico-religioasă, activitate intensă împotriva clasei muncitoare prin coloanele ziarului Credința, activitate legionară, atragere de studenți prin educație dușmănoasă*, pendulează între naivitate și superficialitate sau incompetență. Ce greutate pot avea, în economia și convertirea sentinței, motive ca: neproportionalitatea pedepsei cu faptele, asumarea faptelor de către condamnați și „sinceritatea în fața instanței”, vârsta de 62 de ani a starețului Daniil, contextul social burghez și religios al vieții sau regretul profund față de cele săvârșite⁶⁰!

Tribunalul Suprem – după ce se consumaseră două amânări, în 12⁶¹ și 14 ianuarie⁶² – redactează, la 21 ianuarie 1959, sentința cu nr. 42 prin care recursul este respins⁶³, îl expediază, prin adresa cu nr. 546, la data de 23 ianuarie, către Penitenciarul Jilava pentru a-i pune în atenție și starețului. Acesta semnează că a luat la cunoștință în 29 ianuarie:

„acest Colegiu militar prin decizia Nr. 42 din 21.01.1959 a respins recursul declarat de numitul împotriva sent. 125 din 08.11.1958 a Tribunalului militar al regiunii a II-a militară”⁶⁴.

Această decizie nr. 42/1959⁶⁵ este surprinzătoare ținând cont de volumul, complexitatea și luciditatea argumentațiilor depuse de fiecare inculpat, asistați de avocații desemnați, dar, în același timp, este predictibilă și consecventă cu tiparul de interpretare al faptelor

⁶⁰ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 22-23.

⁶¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 64 față-verso.

⁶² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 65.

⁶³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 78 (minuta deciziei 42/21 ianuarie 1959).

⁶⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. II, f. 180, vol. V, f. 79.

⁶⁵ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 95-98.

folosit de toate organele statului. Absolut toate argumentele și motivațiile apărării sunt invalidate și respinse.

5. Recursul în supraveghere

Cele două decizii ale instanțelor, nr. 125 din 9 noiembrie 1958 și nr. 42 din 21 ianuarie 1959, sunt inacceptabile și revoltătoare, nu din perspectiva unei analize subiective, pătimase și părtinitoare, elaborată sub imperiul emoționalului sau a unor pretinse sensibilități interioare partinice, de care am putea fi acuzați astăzi, ci prin ceea ce avea să se întâmple în anii care vor urma. Procurorul General al R.P.R., Augustin Alexa, în anul 1962 solicită Curții Supreme admiterea recursului în supraveghere⁶⁶, casarea hotărârilor luate și achitarea inculpatului” Pistol Grigore Dan și „suspendarea sentinței nr. 125 din 18. 11. 1958 (sic!) a Tribunalului Militar de regiune militară București”⁶⁷. În rechizitoriul redactat, Procurorul folosește, aproape identic, am putea spune, într-o proporție covârșitoare, cu argumentația folosită de apărare atât la proces, cât, mai ales, la recursul din ianuarie 1959. Recursul este judecat în 2 iunie 1962⁶⁸, iar Curtea Supremă îl admite prin asimilarea aceleiași retorici și argumentații. Revoltător și dezgustător este acest dublu standard al reprezentanților sistemului judiciar în abordarea celor două momente: opacitatea și refracția totală față de orice efort de justificare din partea părții acuzate din timpul premergător condamnării, și dezinvoltura prin care se

⁶⁶ *Recursul în supraveghere*, cunoscută în trecutul interbelic ca și *cerere de îndreptare*, a fost reglementat prin decretul 471/1957 prin care Procurorul General al R.P.R. era împuternicit cu formularea unui asemenea recurs – fără limită temporală când era în favoarea condamnatului, sau în termen de un an, pentru celelalte cazuri (art. 413¹) – față de orice sentință definitivă și irevocabilă pronunțată de orice instanță de judecată din țară. *Căile extraordinare de atac. Codul de procedură civilă*, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/he3dmmry/caile-extraordinare-de-atac-codul-de-procedura-civila?dp=gq2tkobxhezdq> (accesat la 21 mai 2020).

⁶⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 378.

⁶⁸ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 380. Ședința de judecată a recursului în supraveghere suferise două amânări: în 10 și 24 mai (f. 379).

atestau, involuntar și insesizabil, după trei ani, toate probele propuse de inculpați prin care-și dovedeau nevinovăția. Iată câteva recomandări – oferim doar concluziile din finalul câtorva paragrafe argumentative – dezonorante și compromițătoare, reținute de prezentul complet de judecată, față de instanța precedentă: - „în atare situație, se impunea ca instanța de fond, cu ocazia judecării, să stăruie în aflarea adevărului...”⁶⁹;

- „Față de contradicțiile care există între aceste declarații [...] pe care prima instanță și-a fundamentat concluzia de vinovăție a inculpatului Pistol Grigore Dan se constată că instanța nu a reținut o stare de fapt corespunzătoare”⁷⁰;

- „De asemenea, instanța trebuia să asculte toate persoanele care se pretinde că au fost de față [...] și deci să caute să clarifice adevărata situație privind faptele imputate inculpatului”⁷¹;

- „Instanța de fond a reținut o situație de fapt necorespunzătoare în ceea ce îl privește pe inculpatul Pistol Grigore Dan pronunțând o hotărâre netemeinică și nelegală, iar instanța de recurs, fără a ține seama de criticile aduse sentinței, a menținut acea hotărâre”⁷².

La 2 iunie 1962, prin decizia nr. 13⁷³, Pistol Grigore Dan este absolvit de întreaga vină și i se anulează pedeapsa pronunțată.

La 15 februarie 1968, Curtea Supremă de Justiție, judecând cauza dosarului nr. 1/1968, emite decizia nr. 2⁷⁴ prin care recursul în supraveghere înaintat de Procurorul General al R.P.R., Dan Ioan, pe numele foștilor condamnați Voiculescu Vasile⁷⁵, Gheorghe Dabija și Stăniloae Dumitru, este admis. Motivarea deciziei se desfășoară pe aceeași partitură metamorfozată: caracterul poeziilor lui Voiculescu, reținute ca și „corp delict la dosar”, este,

⁶⁹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 382 verso.

⁷⁰ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 382 verso.

⁷¹ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 383 verso.

⁷² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 383 față- verso.

⁷³ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 381-384.

⁷⁴ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 408-412.

⁷⁵ Vasile Voiculescu moare, la câteva luni după eliberarea din închisoare, la 26 aprilie 1963. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, f. 406.

eminamente, mistic-religios, iar nu ostil statului; probele administrate în instanță nu confirmă vreo faptă ilegală; încadrarea penală defectuoasă a infracțiunilor săvârșite; pasivitatea instanței de a stabili corect adevărul și autismul acesteia față de declarațiile inculpaților; interpretarea, în sens retroactiv, a decretului 318 din 21 iulie 1958 este total eronată, confirmat și de dispozițiile decretului 212 din 17 iunie 1960 care stipula, în mod expres, exceptarea aplicării vreunei sancțiuni pentru apendicele „cu urmări deosebit de grave” adăugat la delictul de agitație prevăzut de art. 209 pct. 2, lit. b C.P. în cazul în care faptele erau săvârșite înainte de publicarea decretului 318 în Monitorul Oficial. Procurorul admite că singura pedeapsă plauzibilă ar fi fost „aceea de la art 209 pct. 2 lit. a C.P., respectiv închisoarea corecțională de la 3-10 ani”⁷⁶. Completul de judecători de la Curtea Supremă admite recursul în supraveghere, casează hotărârile sentințelor 125/1958 și 42/1959 în privința inculpaților Vasile Voiculescu, Gheorghe Dabija și Stăniloae Dumitru, încetează orice urmărire penală pe numele acestora „pentru infracțiunea de uneltire contra ordinii sociale, incriminarea faptelor fiind stinsă prin prescripție”⁷⁷.

Concluzii

Este halucinant cum, într-un interval de câțiva ani, sub autoritatea aceluiași regim, să se stabilească și să se concluzioneze că o condamnare a fost dictată, abuzivă, opresivă și survenită în urma unor erori judiciare de-a dreptul puerile. Culmea acestui teatru tragic este că actorii decizionali fac parte din tabăra statului totalitarist-opresiv manevrând, după bunul plac, probele, cuvintele, declarațiile, doar ca să obțină sentința auto-propusă. Victima lipsește cu totul din ecuație și din economia procesului. Răscumpărarea anilor de detenție rămâne tot o sarcină a victimei și a familiei acesteia.

CS 80

⁷⁶ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 409-410.

⁷⁷ ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V, ff. 411 verso-412.

Bibliografie

1. *Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității* (ACNSAS), fond Penal, 0000202, vol. I.
2. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. II.
3. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV.
4. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. V.
5. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VI.
6. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. VII.
7. ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. X.
8. *Căile extraordinare de atac. Codul de procedură civilă*, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/he3dmmry/caile-extraordinaire-de-atac-codul-de-procedura-civila?dp=gq2tkobxhezdq> (accesat la 21 mai 2020).
9. COURTOIS, Stephane (coord.), *Dicționarul Comunismului*, traducere de Mihai Ungurean, Aliza Ardeleanu, Gabriela Ciubuc, Iași, Edit. Polirom, 2008.
10. *Decretul nr. 318/1958 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală* disponibil la: <https://lege5.ro/Gratuit/heztsnzs/decretul-nr-318-1958-pentru-modificarea-codului-penal-si-a-codului-de-procedura-penala> (accesat la 20 mai 2020).
11. MANOLESCU, Anca, *Modelul Antim, modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*, București, Edit. Humanitas, 2015.
12. MIRONESCU, Alexandru, *Admirabila tăcere. Jurnal 1968-1969*, prefată de Marius Vasileanu, București, Edit. Humanitas, 2019.
13. IDEM, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, prefată de Marius Vasileanu, București, Edit. Humanitas, 2019.
14. PLĂMĂDEALĂ, Antonie, *Rugul Aprins*, Sibiu, Edit. Diecezană, 2002.